

תאריך עדכון: 07.04.2023

שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה
שם ומספר הקורס: הרשב"א מברצלונה - ראש ישיבה, פוסק,
משיב ופולמוסן
09-089-01

שם הקורס באנגלית:

Rashba (Solomon ibn Adret) of Barcelona: Teacher, Legal Authority and Polemicist

שם המרצה: ד"ר יהודא גלינסקי

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 1 ש"ש

סמסטר: א

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

לשרטט את דמותו של אחד חכמי ההלכה המרכזיים ביותר בימי הביניים דרך מפגש ישיר עם כתביו ובדיאלוג עם ספרות המחקר שנכתב עליו.

תוצרי למידה:

הבנה עמוקה וקריאה ביקורתית של טקסטים מימי הביניים.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

בקורס זה נעסוק בדמותו של אחד מפוסקי ההלכה המרכזיים של ימי הביניים שתורתו ממשיך להשפיע עד היום. יצירותיו השונות, חידושים, תשובות, חיבורו ההלכתי, עדיין נלמדים על ידי לומדים וחוקרים כאחד.

מהלך השיעורים:

השיעור יהיה מורכב מעיון במקורות הראשוניים (תלמוד, ספרות של הראשונים והאחרונים) ובדרך שבה החוקרים המודרניים הבינו ופירושו מקורות אלו.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

1. הרשב"א אלמנטים ביוגרפיים – שנות חייו של הרשב"א וזמן פעילותו
ש' עמנואל, עטרת זקנים: עיון מחודש בתולדותיהם של חכמים, ירושלים תשפ"א, פרק שמיני: ר'
שלמה בן אברהם אדרת (רשב"א), עמ' 142-153
מבואו של הרב מ"מ גרליץ, ספרי הרשב"א א, ירושלים תשמ"ו, "תולדות הרשב"א".
2. רבותיו של הרשב"א – רבנו יונה והרמב"ן
י"מ תא-שמע, הספרות הפרשנית לתלמוד באירופה ובצפון אפריקה 1200-1400 כרך ב, 55-66.
3. פועלו כראש ישיבה – הרשב"א ותלמידיו וספרות החידושים
ב"צ דינור, ישראל בגולה, כרך ב ספר שלישי, ת"א וירושלים תשכ"ח, עמ' 269-271
מבוא של הרב מ"מ גרליץ, ספרי הרשב"א א, ירושלים תשמ"ו, עמ' קלב-קלז.
י"מ תא-שמע, הספרות הפרשנית לתלמוד, 55-66.
אלון ברנד, "הפילולוגיה של הרשב"א: יחסו של ר' שלמה בן אדרת אל נוסח התלמוד בחידושו
לתלמוד ובתשובותיו (האוניברסיטה העברית, ירושלים תשפ"ב).
4. ספרות החידושים של הרשב"א ושאלה המהדורות
ח"ז דזימיטרובסקי, מבוא לחידושי הרשב"א למסכת ראש השנה, ירושלים תשמ"א, עמ' 23-39.
עזרא שבט, מבוא לחידושי הרמב"ן למסכת כתובות.
אלון ברנד, "הפילולוגיה של הרשב"א: יחסו של ר' שלמה בן אדרת אל נוסח התלמוד בחידושו
לתלמוד ובתשובותיו (האוניברסיטה העברית, ירושלים תשפ"ב).
5. המשיב הגדול - תשובות הרשב"א
ש"ז הבלין, "מבוא", בתוך: תשובות שאלות להרשב"א, דפוס ראשון, רומא ר"ל לערך, ירושלים
תשלי"ז, עמ' ז-מד
ש' עמנואל, "כתבי היד של תשובות הרשב"א שבידי חכמי המאות החמש עשרה-התשע עשר",
JSIJ – Jewish Studies, an Internet Journal, 13 (2005), עמ' 1-46
יהודא דב גלינסקי, "על מורשתו של ר' יהודה בן הרא"ש רבה של טולדו: פרק בחקר ספרות
השו"ת של חכמי ספרד הנוצרית, " פעמים 128 (2011), עמ' 175-210.
6. התשובות כמקור להבנת דרכו ההלכתית של הרשב"א כפוסק
שו"ת הרשב"א חלק א, סימן רנג, וסימן אלף קצ
שו"ת הרשב"א חלק א, סימן רנג
תשובות הרשב"א החדשות, מכון ירושלים, סימן מט
7. התשובות כמקור היסטורי: צדקה ציבורית בספרד הנוצרית במאה ה-13 כדוגמה
יום טוב עסיס, "עזרה הדדית וסעד בקהילות ישראל בספרד", מורשת ספרד. ערך חיים ביינארט,
ירושלים: הוצאת מאגנס, תשנ"ב, עמ' 259-279

Y.T. Assis, *The Golden Age of Aragonese Jewry: Community and Society in the Crown of Aragon, 1213-1327*, London 1997

8. ספרות ההלכה של הרשב"א – תורת הבית ועבודת הקודש
מנחם אלון, המשפט העברי, 1054-1058.
ח' טשרנוביץ, תולדות הפוסקים ב, ניו יורק תשי"ז, 117-134.

9. הבית הארוך והבית הקצר – הלמדן והפוסק
מבואו של הרב צמבליסט למהדורתו של תורת הבית (תל-אביב תשנ"ג), עמ' 5-10.
ח' טשרנוביץ, תולדות הפוסקים ב, שם.
תשובות הרשב"א החדשות, מכון ירושלים, סימן מט

10. "התחרות" בין הרשב"א לרא"ה – בדק הבית ומשמרת הבית
יעל איגנברג, "שיטות הפסיקה של הרשב"א והרא"ה – מקרה מבחן: איסור בישול גויים" (בר-
אילן, רמת גן תשפ"ב).

11. בין הרשב"א לרא"ה בסוגיית מתנת שכיב מרע והמציאיות ההיסטורית בברצלונה
עיון בתשובות הרא"ה והרשב"א בנושא
Nathaniel Lane Taylor, "The Will and Society In Medieval: Catalonia and Languedoc, 800-1200," Harvard PhD. 1995.

12. הרשב"א כפולמוסן – כנגד הפילוסופיה
כ' הורוביץ, "על פירוש האגדות של הרשב"א: בין קבלה לפילוסופיה", דעת 18 (תשמ"ז), עמ' 25-
15.

י' לורברבוים, "רחבה מצותך מאוד" - הרשב"א וכינונה של דתיות הלכתית של מסתורין
והשגבה", מחשבת ישראל ב (תשפ"א), עמ' 250-333

13. הרשב"א כפולמוסן – כנגד הנצרות
כ' הורוביץ, "על פירוש האגדות של הרשב"א".
י' לורברבוים, 'כתב הוויכוח עם הנוצרים לרשב"א: עיון מחודש', ציון פד (תשע"ט), עמ' 86-59

ג. דרישות קדם:

רקע בלימוד

ד. חובות / דרישות / מטלות:

חובת נוכחות, מטלות וכו'

ה. מרכיבי הציון הסופי:

ו. ביבליוגרפיה:

- J. Perles, *R. Salomo b. Abraham b. Adereth: Sein Leben und seine Schriften nebst handschriftlichen Beilagen*, Breslau 1863
- I. Epstein, *The "Responsa" of Rabbi Solomon ben Adreth of Barcelona (1235-1310)*, London 1925
- י' בער, תולדות היהודים בספרד הנוצרית², תל-אביב תשי"ט
- Y.T. Assis, *The Golden Age of Aragonese Jewry: Community and Society in the Crown of Aragon, 1213-1327*, London 1997